

ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

4 КВІТЕНЬ
1978

Щоб сісти на велосипед, треба педаль (праву) поставити вперед-вгору, тримаючись руками за руль, нахилити велосипед трохи на себе, перенести ногу через сідло і поставити на педаль, сісти, натиснути на педаль і, відірвавши ліву ногу від землі, почати рух.

Перші повороти дошкільники роблять ще під час оволодіння їздою по прямій, які потім закріплюють, вільно катаючись по всій площі. Коли вони навчаються їздити по прямій один за одним невеличкими групами (2—3 дитини), у них зникає напруженість, з'являється впевненість у своїх рухах. Починається захопленість самим процесом катання, виникає прагнення оволодіти новими руховими вміннями. У гаю, крім наших вихованців, катались і школярі. Наслідуючи їх, дошкільнята точно повторювали їхні дії: катались, стоячи на педалях, педалиювали однією ногою, тримаючись за руль руками, і т. ін.

Діти уважні до тих, хто тільки вчиться їздити. Вчити свого товариша самостійно їм важко, бо велосипед високий і тому навіть удвох їм нелегко підтримати одного. Але вони з задоволенням підтримують велосипед, коли дитина, яка вже вміє їздити по прямій, сідає на нього, дають конкретні поради: «Повертай руль, куди падаєш», радіють першим успіхам: «Молодець! Сам їдеш! Тримай руль прямо, сильніш натискуй на педаль!»

Тривалість катання в період самостійного оволодіння їздою — 30—40 хв., але діти часто відпочивають, тому що навичка їзди на велосипеді ще не сформувалася остаточно і вони швидко втомлюються.

Коли дошкільнята навчилися добре їздити, поставили нові, складніші завдання: сідати на велосипед способом «ластівка»; їздити один за одним, групою по колу; вміти керувати велосипедом однією рукою (і правою, і лівою); виконувати вправи-завдання. Ці рухові вміння цілком доступні дошкільникам. Вони вдосконалюють техніку їзди, функцію рівноваги, координацію рухів, розвивають силу, швидкість і спритність.

Для вправляння в їзді та орієнтації запропонували дітям обстежити територію гаю. Тут, крім доріжок і стежинок різної ширини, зустрічалися неглибокі ямки, невеликі пагорбки, між деревами росла трава. Нагадали, яких правил катання потрібно дотримуватися. Дошкільнята катались по доріжках і стежинках, навколо і між деревами, по траві, поодинокі й групами, поряд і наперегонки. Особливо подобалося їм їздити за власним обраним маршрутом. Відкриття нових мальовничих куточків давало задоволення, радувало їх. Вміння сідати на велосипед способом «ластівка» потребує

більшої спритності. Певні труднощі пов'язані і з конструкцією велосипеда (відсутність гальма). Щоб сісти на велосипед цим способом, ліву педаль треба поставити в положення вперед-вгору (а не вниз, як на велосипеді, що має гальмо). Тримаючись за руль, дитина ставить ліву ногу на підняту педаль, натискує і опускає її вниз; за цей час вона повинна перенести праву ногу через сідло, сісти й почати обертати педаль. Перші спроби були невдалими, бо важко утримати рівновагу при русі педалі вниз і встигнути перенести ногу через сідло. Тому вихователь підтримує за руль (підтримувати за сідло незручно і можуть зачепити ногою), щоб дитина повправлялася в цьому.

Тривалість катання тих, хто вже вміє добре їздити, — 40—50 хв. з перервами на відпочинок.

Завершуючим етапом навчання, коли вже міцно сформувалися всі навички та вміння, було проведення вправ-завдань та ігор.

Так, вправа-завдання «Дістань предмет» потребує вміння правити велосипедом однією рукою, розвиває окомір, точність рухів, вдосконалює функцію рівноваги, координацію рухів. Спочатку завдання було таке: проїхати по доріжці (довжина 30 м) і дістати іграшку, підвішену на висоті простягнутої руки дитини, що сидить на велосипеді. Одні — з перших спроб справлялися із завданням, інші ж зазнавали невдач, бо пробували дістати предмет на великій швидкості або рано піднімали руку, не точно розраховували відстань до іграшки, погано правили велосипедом однією рукою.

Пізніше завдання ускладнили: іграшку опускали все нижче, щоб велосипедист, проїжджаючи під нею нахилившись (спочатку голову, а потім — і тулуб), не зачепив її.

Ігри «Хто проїде швидше» і «Хто проїде повільніше» провели на одному занятті.

Вміння їздити швидко з'являється першим, тому що збереження рівноваги на початку навчання залежало від швидкості їзди, а вміння їздити повільно — значно пізніше. Щоб проїхати повільно, треба майже стояти на місці, підтримуючи рівновагу поворотами руля праворуч та ліворуч.

Дошкільнята завжди з задоволенням катаються на велосипеді, використовують його в творчих іграх («Дитячий садок», «Подорожі»), стали уважнішими одне до одного, допомагають, коли у когось щось трапляється. Катання на велосипеді збагатило їхні прогулянки, наповнило новим змістом, по-справжньому захопило їх.

З. ФУТЕРМАН,
кандидат філологічних наук,
м. Київ

АНГЛІЙСЬКА МОВА — КОЛИ ПОЧАТИ?

Один із засновників системи радянського дошкільного виховання, видатний лікар і чудовий педагог Є. А. Аркін свого часу висловив думку, що рік у дошкільному віці має для розвитку не менше значення, ніж 2—3 роки дальшого періоду. П'ятирічний вік він називає фі-

зіологічно і психологічно найпридатнішим для початку навчальної діяльності.

Якісні зрушення в усій діяльності нервової системи, що спостерігаються у п'ятирічних дітей, забезпечують пристосування організму до зміни умов життя, більшу орієнтацію у навколишньому світі

та його пізнання; поведінка і дії дитини набувають свідомішого характеру. Це саме ті нові якості, без яких неможливі навчальні заняття.

Заслугує уваги і той факт, що життєва ємність легенів у п'ятирічної дитини значно більша, ніж у чотирирічної. Це

свідчить не лише про загальне зміцнення організму, а й про здатність виробити повноцінне дихання (глибокий вдих і повний видих), що сприяє, зокрема, виробленню правильної артикуляції.

Значні зрушення у всебічному розвитку п'ятирічних дітей найяскравіше виявляються в оволодінні рідною мовою. В їх активному запасі значно більша кількість слів та мовних стереотипів порівняно з чотирирічними (відповідно: 2000—2500 лексичних одиниць і 1500—1550). Але справа не стільки у кількісній перевазі, скільки в можливостях використання засвоєного словарного запасу та граматичної будови мови для створення нових комбінацій. Ця можливість, як вважають фізіологи, виникає у дітей завдяки різкому збільшенню кількості мовних зв'язків, що лежать в основі мовної функції мозку. «Саме багатство мовних умовних зв'язків, — підкреслюють О. М. Кабанов і А. П. Чабовська, — що завжди взаємодіють між собою, створює можливість необмеженої побудови все нових і нових їх комбінацій»¹. Крім того, у діалогічному і монологічному мовленні п'ятирічної дитини, в її відповідях на запитання, розповідях за картинкою, у звертаннях та ін. спостерігається краще граматичне і синтаксичне оформлення мови, її послідовність, логічність при складанні речення, довершеність. Усе це свідчить про збагачення досвіду дитини, а також про збільшення здатності використати його. Підвищена чутливість п'ятирічних дітей до кожного слова, вислову, їх динамічна і функціональна організація, бажання говорити — все це сприяє пізнанню нового.

Виходячи з усіх цих умов, ми вважали за потрібне експериментально перевірити ефективність навчання іноземної (англійської) мови п'ятирічних дітей порівняно з дітьми чотирирічного віку.

Засвоєння і закріплення наміченого програмного матеріалу, розробки окремих питань (наприклад, побудова речень за заданою моделлю, засвоєння звуковимови та ін.) здійснювалися за допомогою різних методів і прийомів навчання, що змінювалися в залежності від конкретних завдань, а також від умов

та ситуацій, що виникали в процесі навчання.

У навчанні іноземної (англійської) мови основним є усний метод, який безпосередньо стосується розвитку навичок мовлення. Головними засобами усного спілкування іноземною мовою, що вивчається, є: слухання невеличких розповідей і казок, складених на матеріалі знайомої лексики; виконання вправ «запитання-відповідь», ведення доступних діалогів, участь дітей у різних дидактичних іграх з використанням іноземної мови, коротенькі розповіді дошкільнят у межах запланованої тематики, заучування напам'ять нескладних віршів та пісень, скоромовок, загадок; розв'язування задач у межах десяти; складання речень трьох типів (стверджувальних, запитальних, заперечних), а також розучування ролей в іграх-драматизаціях та участь у дитячих ранках.

Використовуючи наочний метод в процесі навчання іноземної мови, який викликає інтерес до заняття, сприяє виробленню спостережливості та розвитку абстрактного мислення, ми не надаємо йому виключного значення, а розглядаємо його як один з необхідних компонентів в системі комплексного застосування методів та прийомів навчання, що сприяють розвитку у дітей тих сторін дитячої психіки та мови, які забезпечили б успішний перехід до навчання в школі.

Користуючись методом «поперечних» зрізів і методом так званого «поздовжнього» вивчення ефективності засвоєння дітьми англійської лексики, ми протягом двох років вели спостереження за успішністю у двох групах (по 25 дітей у кожній) — чотирирічного (перша) і п'ятирічного (друга) віку в дитячому садку № 122 м. Києва. Для порівняння заняття в обох групах тривалістю 20 хв. проводили двічі на тиждень за однією програмою з застосуванням однакових методів та прийомів навчання. Коли діти другої групи пішли до школи, вихованці першої (підготовчої) продовжували навчатися іноземної мови третій рік. Одержані нами дані за перший навчальний рік (9 місяців) показали, що п'ятирічні діти (друга група) засвоїли 368 слів та висловів, а чотирирічні (перша група) — 151. Діти першої групи, оперуючи своїм запасом слів, дуже обмежено спілкувалися з педагогом або з товаришами (стереотипні запитання і відповіді, участь у настільній дидактичній грі з застосуванням найпростіших варіантів, виконання нескладних команд та ін.), а другої — у спілкуванні почували себе значно вільніше, могли на основі засвоєного ними стереотипного речення побудувати нове з використанням інших компонентів, розповісти про себе, про свою сім'ю, грати в лото англійською мовою без допомоги педагога та ін.

Подаємо приклад окремого заняття з використанням дидактичного матеріалу для обох груп (за тією самою програмою), метою якого було навчити дітей орієнтуватися у запитальних реченнях різного типу, побудованих на знайомій їм лексиці, а також перевірити, як запам'ятовують вони пройдений матеріал.

Ми виставили на стіл (так, щоб усім було видно) дитячі іграшки міського транспорту: легковий автомобіль, грузовик, тролейбус, автобус і трамвай. Спочатку викликана дитина стверджувальними непоширеними реченнями перелічила всі предмети англійською мовою — піднімаючи вгору кожен іграшку, чітко

й голосно промовляла: This is a car (це легковий автомобіль), This is a lorry (це грузовик) і т. д. (якщо збивалася, то товариші допомагали).

Переконавшись, що діти засвоїли лексичний матеріал і правильно складають стверджувальні речення, ми поставили загальні запитання, на які потрібна була відповідь «так» чи «ні»: Is this a car? (чи це легкова машина?). Після нашого пояснення дошкільнята відповідали: Yes, it is або No, it isn't (якщо замість автомобіля демонструвався інший предмет). Таким чином діти засвоїли спеціальні запитання (що починаються з будь-якого запитального слова): What is this? (що це?), а потім розчленовані — This is a car, isn't it? (це легкова машина, чи не так?). І, нарешті, альтернативні — Is this a car or a lorry? (це легкова машина чи грузовик?).

Різноманітні вправи, розраховані на засвоєння запитальних речень, спонукали дошкільників мислити, а не механічно повторювати за педагогом слова та вислови. Проте на наступному занятті, під час перевірки засвоєного матеріалу, виявилось, що діти першої групи досить часто не могли правильно відповідати на те чи інше запитання. Наприклад, на спеціальне запитання: What is this? відповідали: Yes, it is (так), а на альтернативне: Is this a car or a lorry? No, it isn't замість This is a car. А діти другої групи давали більш-менш правильні відповіді.

Чотирирічні діти під впливом рідної мови часто допускали фонетичні помилки (наприклад, скорочення англійських довгих голосних). Якщо врахувати, що у навчанні усної іноземної мови звукова її сторона, власне вимова, є головною, то ми приходимо до іншого, не менш важливого висновку про те, що недоцільно навчати дитину іноземної мови в період, коли у неї ще не закінчився процес становлення звукової системи рідної мови. Як відомо, цей процес закінчується близько п'яти років.

Перед початком нового навчального року, коли наші вихованці перейшли відповідно у старшу та підготовчу до школи групи, ми провели перевірку знань після тримісячної літньої перерви. Виявилось, що діти першої групи пам'ятали близько 50 лексичних одиниць (33 проценти від загальної кількості), а другої — вільно оперували словниковим запасом у 300 лексичних одиниць (82 проценти від загальної кількості).

¹ А. Н. Кабанов, А. П. Чабовская. Анатомия, физиология и гигиена детей дошкольного возраста. Учебник для дошкольных педагогов. М., «Просвещение», 1969, с. 74.

Забутий за літо матеріал діти першої групи відновили в пам'яті за два місяці (15 занять), а другої — за два тижні. Все це схиляє до думки про недоцільність навчання іноземної мови дітей чотирирічного віку.

Не менш показові результати засвоєння англійської лексики за другий навчальний рік.

Тепер різниця у кількості засвоєних лексичних одиниць в обох групах не така велика (перша — 323, друга — 363). Не викликає сумніву, що значне підвищення успішності дітей першої групи у другому навчальному році пояснюється насамперед досягненнями ними сприятливого вікового рубежу (5 років).

Коли вихованці другої групи пішли до школи, а першої перейшли до підготовки, ми продовжили з ними навчання іноземної мови (третій рік). Щомісяця вони засвоювали матеріал більш-менш рівномірно (в середньому по 4 слова за одне заняття), але рівня дітей другої групи не досягли.

Якщо ж порівняти підсумковий результат засвоєння лексики дітьми обох груп за весь період навчання у дитячому садку, то виявляється, що діти першої групи за три роки засвоїли 775 лексичних одиниць, а другої — за два роки — 731.

Неважко помітити, що різниця в 44 лексичні одиниці обійшлася дітям першої групи у повний навчальний рік. Очевидно, що не лише з лінгвістичної, але й з суто практичної точки зору недоцільно стільки часу витрачати на засвоєння 4—5 десятків іноземних слів. На наш погляд, правильніше було б звернути увагу на вдосконалення дитячої чотирирічної мови.

Отже, якщо врахувати анатомо-фізіологічні і психологічні особливості дітей чотирирічного і п'ятирічного віку, їх рівень володіння рідною мовою, а також одержані нами експериментальні дані з навчання іноземної (англійської) мови, то можна дійти до загального висновку, що п'ятирічний вік найсенситивніший до сприймання іноземної мови.

Окрім педагога РРФСР (А. Зоріна, С. Рицлін, Л. Смирнова, Т. Чистякова та ін.) також вважають за доцільне розпочинати навчання дошкільників іноземної мови з п'яти років. Проте слід зауважити, що визнання п'ятирічного віку оптимальним для навчання іноземної мови не можна вважати універсальним.

Адже не можна не враховувати того, що для дітей РРФСР рідною є російська мова, а діти інших республік фактично перебувають під впливом двох мов (рідної і російської). Звичайно, вони ще не встигають настільки оволодіти цими двома мовами до п'ятирічного віку, щоб бути готовими до сприймання третьої — іноземної. Внаслідок такого двомовного оточення породжується небажане явище міжмовної інтерференції, яке призводить до негативних наслідків. Тому в національних республіках навчання дітей іноземної мови (в організованих групах дитячого садка) варто починати тоді, коли вони вмітимуть порівняно легко диференціювати рідну мову і мову міжнаціонального спілкування народів СРСР — російську. Як правило, цією здатністю оволодівають діти шестирічного віку. Звичайно, там де дорослі (вихователі, батьки) зуміють прискорити цей процес, стартовим віком навчання іноземної мови можуть стати п'ять років.

ВЕСНА

Весна — найкраща пора року. З давніх-давен її називають «красною». Вона приносить тепле сонечко, і квітіння природі, і радість людям.

В центральних областях республіки виразні ознаки весни з'являються вже в лютому, коли ще довкола лежить сніг, а то, буває, й захурделить-завіє. Та скільки б не лютував останній місяць зими, а весна перемагає.

Ось устане над обрієм сонце — і сніг починає танути, оживають струмочки. Набухають ріки та озера, і лід тріскається, провалюється.

Долини на полях і низинах уздовж річок заповнюються талою водою. Розливом рік та льодоходом закінчується перша половина ранньої весни.

Дедалі вище й вище здіймається сонечко. Воно все владніше й завзятіше прогріває землю, воду, повітря. Все коротшою стає ніч.

Так минає кілька сонячних днів. На галявинах у лісі, на осонні в полі зеленіє травичка. Помітно посвітлішала на деревах кора, набульовіли бруньки, незабаром весело затріпочуть перші зелененькі листочки на березах і вербах.

Вже наповесні ліс оживає від барабаних перестуків дятла. Це своєрідний сигнал про масовий приліт птахів із вирію.

Першими з далеких південних країв повертаються додому граки, й невдовзі їхнім гомоном наповняться всі переліски, гаї та узбіччя доріг.

Ще повністю не зійшов із полів сніг, а зграйки шпаків уже тут як тут. Вони обсідають усі дерева й парки поблизу будівель, виспівують свої радісні пісні: зустрічайте, зустрічайте нас! Дітвора вже приготувала для них житла.

Шпак — великий друг людини, він приносить їй неабияку користь: у садах, на городах, у парках знищує велику кількість шкідників — гусені.

А в полі — також голоси. Це у високості тріпоче крильцями жайворон, висівуючи на озимину свої дзвінкі мелодії...

Майже водночас із граками та жайворами повертаються до нас і маленькі зяблики. Вони оселяються в лісі, де весь день не змовкає їхня голосна пісенька.

Стомлено, але радісно вимахуючи крилами, здалеку прилітають і дикі гуси. Вони поспішають на озера й річкові заплави, щоб швидше мстити гнізда та нести яєчка. Високо в небі витягнулися довгими вервечками журавлі, а слідом за ними — дикі качки. Ці птахи шукають болотняні місця й оселяються там.

Чимало пернатих прилітають до нас у квітні. Щоранку з лісу доносяться виспиви дрозда, дзвінкий посвист горихвістки та мухоловки, кування зозулі. А ось у блакиті неба з'явилися прудкокрилі ластівки і стрижи.

Починаються радісні турботи і в диких звірів. Виходять з глибоких нірок ласочка, хом'ячок, ховрах та польова миша. Лагодять свої підземні хори борсук, куниця, видра. Міняють пишні зимові хутра лисиця та заєць.

Багато турбот приносить весна й мешканцям голубих водоймищ. Великими зграйками плывуть риби — переселяються у верхів'я річок та заплав. Тут відкладеним ікринкам буде безпечно й затишно. Мине небагато часу — мільйони мальків поповнять наші озера та ріки.

У погожі весняні дні з'являються барвисті метелики-кропив'янки. На деревах іще немає цвіту, а бджоли вже гудуть навколо, перелітають з бруньки на бруньку. Це вони збирають з молоді брості пергу, яка так потрібна для лагодження стільників-чашечок, нею бджоли замазують всі щілини вулика.

Та найбільш заклопотані навесні люди. Треба доглянути озимину, своєчасно посіяти ячмінь, овес, просо, гречку. Мине небагато часу — і в землю ляже насіння буряків, моркви, соняшника, буде висаджено картоплю, цибулю.

Хочеш мати добрий урожай — висівай насіння своєчасно, у гарно оброблений ґрунт. Недарма ж кажуть: «Що посієш — те й пожнеш». Отож люди й прагнуть внести під посіви чимало добрив, а землю по кілька разів розпушують, щоб вона добре прогрівалася й вбирала в себе життєдайну воду.

Ґрунт під посіви та овочі обробляють машинами. Першими в поле виходять трактори з плугами — починається оранка. Потім на чорній ріллі з'являються сівалки. Вони рівними рядочками висівають у землю зерно. Коли поле засіяно, його треба заборонувати, щоб надовше затримати в ґрунті вологу.

А навколо вже прокинулася природа. Ніжно-рожевим квітом вкриваються вишні, яблуні, груші. Останньою зацвітає слива.

Все — ліс, луки й поле — в блакитно-рожевому цвіту, радіє теплому сонцю, що вже високо стоїть у небі. Промайне небагато часу, і на зміну весні прийде така ж чудова пора — літо.

